מילה זו מילה!

אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַה'
אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ
לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ, כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה! (במדבר ל', ג')

הלכות נדרים ושבועות המפורטים בתחילת פרשת מטות, יש בהם חידוש מופלא שאין כמותו בכל מצוות התורה.

כל המצוות הרי הן ביטוי מובהק לרצון ה', הקובע מה אסור ומה מותר, מה לעשות ומה לא לעשות, ואילו בנדרים ובשבועות רצון האדם הוא הקובע.

נוטל אדם על עצמו משימות, או אוסר על עצמו דברים המותרים כשלעצמם, והללו הופכים בהבל פיו למצוות ולעבירות, שהעובר עליהן לוקה מדאורייתא.

ומאליה עולה התמיהה: מדוע בעצם צריכה התורה להתערב בביכול במטלות אלה שנוטל אדם על עצמו, הן דעתה של תורה אינה נוחה דרך כלל מתוספת איסורים, וכבר אמרו חכמים:

לא דייך מה שאסרה לך התורה, אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים? (ירושלמי, נדרים ט', א')

ואם כן מדוע צריכה התורה להפוך איסורים אלה לאיסורים מדאורייתא? האם לא מוטב היה להניח לאדם "להתבשל במיץ של עצמו"?

לא יחל - לא יחלל

נקודת המוצא להתמודדות עם סוגיה זו נעוצה בהכרה, כי התייחסות התורה לנדרים ושבועות אינה נוגעת כלל לתוכנם, וכל תביעתה מן האדם היא שיעמוד בדיבורו ולא יפר את אשר ביטא בשפתיו.

מילת המפתח המבהירה נקודה זו היא: "לֹא **יַחֵל** דְּבָרוֹ", ועלינו להתבונן בה ולעמוד על משמעותה.

אונקלוס מתרגם לא יחל - "לא יבטל", אך תרגום זה אינו ממצה את מלא המשמעות המקופלת בביטוי טעון זה.

יפה פירש כאן רש"י על פי הספרי:

*"לא יחל דברו" - כמו **לא יחלל** דברו, לא יעשה דבריו חולין.*

ואכן ביטוי דומה אנו מוצאים בנבואת יחזקאל:

וְלֹא אֲחַל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי. (יחזקאל ל"ט, ז')

היינו: ולא אחלל עוד את שם קודשי המחולל די והותר בגויים.

התורה מדגישה אפוא שמוצא שפתיו של האדם - קדוש הוא, והפרת הבטחתו - כשלעצמה - היא חילול הקודש, ללא קשר לתוכן השבועה.

אמנם מן הראוי לציין כי לנדרים ולשבועות יש תבניות לשון מיוחדות משלהם, והן מפורטות בהרחבה במסכת נדרים, אך עם זאת כל התחייבות מפורשת שנוטל אדם על עצמו ומבטא בשפתיו, יש בה מעין נדר.

כך דרך משל מצינו במסכת נדרים (ח' ע"א):

האומר: אשכים ואשנה פרק זה, אשנה מסכתא זו, נדר גדול נדר לאלהי ישראל.

וכך נפסק להלכה בשולחן ערוך (יורה דעה כ"ג, ה'), והש"ך שם מציין:

ואפילו בדיבור בעלמא, שאומר: 'אשנה!' הרי עליו חיוב נדר.

כיוצא בזה למדים אנו במסכת שבועות (ל"ו ע"א):

אמר ר' אלעזר: 'לאו' - שבועה, 'הן' - שבועה...
אמר רבא: והוא שאמר 'לאו לאו' תרי זמני (שתי פעמים),
והוא שאמר 'הן הן' תרי זמני.

ואף כאן נפסק הדבר הלכה למעשה בשולחן ערוך (רל"ז, ה'):

האומר פעמיים על דבר אחד 'אעשנו' או 'לא אעשנו' - הוי שבועה, והוא שיתכוון לשם שבועה.

הרי לכם שתי דוגמאות מוחשיות לתחולת נדרים ושבועות גם בלשון ימינו.

"נפלא הוא הדיבור"

נפלא הוא הדיבור, ברק החפץ, נורא הוא בפעולתו.

כך כותב הראי"ה קוק ב'אורות הקודש' (ג', עמ' מ"ד) ואנו נוסיף ברוח דבריו: קדוש הוא הדיבור, וקדושה היא ההתחייבות שלא לחללו.

לאור זאת תובן קריאתו של דוד המלך:

מִי יַעֲלֶה בְהַר ה' וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ.
נְקִי כַפַּיִם וּבַר לֵבָב,
אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי
וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה. (תהילים כ"ד, ג'-ד')

התנאים של נקיון כפיים וטהרת הלב ברורים ומובנים, אך מה פשר ההתמקדות בהימנעות מנשיאת שם ה' לשווא ושבועה למרמה, הן אלה איסורים אלמנטריים שאינם רק נחלת העולים בהר ה'.

אפשר שדוד המלך מבקש להדגיש שכל המבקש לעלות בהר, **ולקום** במקום קדשו - היינו להחזיק מעמד ולא ליפול, צריך לעמוד במשימות הקודש שנטל על עצמו, ולא להתכחש להן.

בהר ה' זכאי לעלות ולקום דרך קבע, רק מי שנשבע להיות נקי כפיים ובר לבב ולא הפר את שבועתו. **מי שהבטיח וידע גם לקיים!**

"אנשי אמנה"

פרשת מטות חלה בימי בין המצרים בהם אבלים אנו על חורבן ירושלים ובית המקדש.
אך באבל על העבר לא די! עלינו להעמיק ולחשוף את הסיבות לחורבן, שכן רק בתיקונן נעוץ המפתח לתיקון המשבר בעתיד.

והנה בין החטאים שגרמו לחורבן ירושלים, מציינת הגמרא במסכת שבת (קי"ט ע"א) את העדרם של "אנשי אמנה" בתוכה:

אמר רבא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה

והגמרא שם מבארת שאנשי אמנה הם אנשים שניתן לתת **אמון** בדבריהם, ומילתם - אמת... שהרי ירושלים היא "עיר האמת" ודברי שקר מקעקעים את יסודותיה.

בעקבות דברים אלה כותב ר' הלל משקלוב בספר "קול התור" בשם רבו הגדול - הגאון מווילנא, כי הדרך לאתחלתא דגאולה היא השבת אנשי אמנה לירושלים, והוא תובע הלכה למעשה:

להקים אנשי אמנה בכל השלמות בעיר קדשנו, כי בלעדי זאת אין שום ערך לכל עמלנו ופועלנו חס וחלילה.

התיקון האמיתי לחורבן, אינו מתמצה אפוא רק בבניין עוד בית ובהקמת עוד יישוב. כל אלה, יקרים וחשובים עד מאוד, אך בד בבד עם הקמתם עלינו לשקוד על בניינה של חברת "אנשי אמנה", שיסודותיה יושר ואמון הדדי.
חברה שאנשיה - אנשי אמת, ואין דבריהם לבטלה.
שפת אמת בפיהם, רוח נכון בקרבם,
ומילה שלהם זו מילה!